

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2523 มาตรา 26 กำหนดให้มีสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทุกอำเภอ เป็นหน่วยงานบริหาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ จัดการประถมศึกษาภายในเขตอำเภอ และปฏิบัติงานอื่นตามที่กฎหมายกำหนดและตามที่คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอมอบหมาย

มาตรา 27 ได้กำหนดให้มีหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ มีหน้าที่บังคับบัญชาควบคุม และดูแลโดยทั่วไป ซึ่งราชการของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ขึ้นตรงต่อผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด โดยภาระหน้าที่หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอจึงต้องดำรงตำแหน่งผู้บริหารสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ซึ่งจะต้องมีบทบาทในฐานะผู้นำขององค์กรที่รับผิดชอบในเรื่องการจัดการศึกษา

ดังนั้น การดำเนินงานของสถานศึกษาหรือหน่วยงานใดก็ตาม จะต้องมีความหลายฝ่าย รับผิดชอบการปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานนั้น การที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ต้องมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบกำหนดควบคู่ไว้กับตำแหน่งนั้น โดยบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ จะต้อง เป็นที่รู้และเข้าใจกันระหว่างบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเอง และบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Davis, 1962)

บทบาทในการปฏิบัติงานของผู้ดำรงตำแหน่งใดก็ตาม จะขึ้นอยู่กับความมุ่งหวังของผู้ดำรงตำแหน่งว่า คนควรจะปฏิบัติ เช่นไรจึงจะเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ และขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับความมุ่งหวังของผู้อื่นที่อยากจะให้ทำเช่นไร จึงจะเหมาะสมในสภาพการณ์นั้น ๆ ซึ่งความมุ่งหวังทั้งสองประการนี้ มักจะขัดแย้ง เกิดความไม่สบายใจต่อเจ้าของบทบาท การปฏิบัติที่จะให้ถูกต้องเหมาะสมกับตำแหน่งนั้น จะต้องคำนึงถึงบทบาท เพราะบทบาทผูกพันอยู่กับตำแหน่ง ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับผู้ดำรงตำแหน่ง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งใดจะต้องเรียนรู้เองว่าจะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรและผู้อื่นหวังจะให้เขาปฏิบัติอย่างไรด้วย (Sarbin, 1954)

ในเรื่องบทบาทของผู้นำ ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ว่า เป็นคำที่มีความทะเยอทะยานกระหาย
 อยากใคร่เป็น แต่บางคนก็ลืมไปที่จะศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ การเป็นผู้นำนั้น มิได้เกิดขึ้น
 กับตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งเพียงเท่านั้น ถ้าเรามีตำแหน่งแต่ขาดความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ
 จริงใจ หรือมีอิทธิพลในแง่ดี เทนือจิตใจเพื่อนร่วมงานหรือกลุ่มคนอื่นที่เขาร่วมกับเราปฏิบัติงานอยู่
 เราอาจได้ชื่อเพียง "หัวหน้างาน" เท่านั้น หากไร้ผู้นำของเขาไม่ ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีอิทธิพลในทาง
 ที่ถูกต้องต่อการกระทำของคนอื่น ๆ ในกลุ่มที่ปฏิบัติงานอยู่ เป็นผู้ที่จะรักษาหรือประสานให้สมาชิก
 ในหน่วยงานรวมกันได้ เป็นผู้นำในการควบคุมให้กลุ่มคนปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์
 ประสงค์หรือเป้าหมาย เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กลุ่มมีการติดต่อประสานสัมพันธ์กันได้ดีในการ
 ปฏิบัติงานในหน่วยงาน (นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, 2524) บทบาทภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งใน
 การบริหารงาน เพราะผู้นำนั้น เปรียบประดุจดวงประทีปขององค์การ และเป็นจุดรวมพลังของ
 ทุกคนในองค์การ ฉะนั้น ผู้นำย่อมเป็นหลักที่มีความสำคัญยิ่งต่อหน่วยงาน คือผู้ได้บังคับบัญชา และ
 ต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม พฤติกรรมและลักษณะของผู้นำ ย่อมจะสะท้อนต่อวิธีปฏิบัติงานและผลงาน
 ขององค์การ หรือหน่วยงาน (อรุณ รักธรรม, 2517)

จากรายงานการวิจัยการศึกษา สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง
 ประเทศไทย ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด และระยอง ผลการ
 วิจัยสรุปได้ว่า คุณภาพในการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไป ยังอยู่ในระดับ
 ค่อนข้างต่ำ ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขเป็นอย่างมากนั้น ควรจะอยู่ที่การปรับปรุงคุณภาพของการ
 บริหาร และผู้เป็นกุญแจสำคัญในการบริหารงานคือ "ผู้นำ" ดังนั้นพฤติกรรมผู้นำจึงน่าจะเป็น
 เงื่อนไขหลักประการหนึ่ง (สังัด อุทรานันท์, 2526) เพราะคุณภาพทางการศึกษาเป็นเครื่อง
 พิสูจน์ฝีมือการบริหารของผู้บริหาร เป็นเครื่องบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลว ในการบริหาร
 การศึกษาคุณภาพจึงเป็นหัวใจของการบริหารอย่างแท้จริง (อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ
 ภิงคารวัฒน์, 2528)

จากโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาจังหวัดระยอง พบว่า บุคลากร
 บางส่วนเฉื่อยชา เพราะขาดการควบคุมดูแล ขาดการวางแผนในการทำงาน ขาดความร่วมมือ
 จากผู้ได้บังคับบัญชา แสดงให้เห็นว่ามีผู้บริหารบางส่วนที่มีลักษณะผู้นำคล้ายกับแบบตามสบาย หรือ
 แบบปล่อยปละละเลย และแบบอัตตนิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งขัดกับหลักการทางการศึกษา และ
 เจตนารมณ์แห่งรัฐที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งยังส่งผลให้เกิดปัญหาในการ

บริหารการศึกษาด้วย (จังหวัดระยอง, 2525) และผลการวิจัยแบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 โดยสรุปพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะ
ผู้นำแบบไม่มีประสิทธิภาพ และมีลักษณะอัตตนิยมยอมตามมาก (กวี รังสิวารักษ์, 2530)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของ
หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 12 เนื่องจากยังไม่ปรากฏว่า ได้มีผู้ใดได้เคยทำ
การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามการรับรู้ของ
ตนเองและผู้บริหารสถานศึกษา โดยนำผลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ และนำมาเปรียบเทียบ
กัน หากปรากฏพฤติกรรมความเป็นผู้นำไม่เหมาะสมตามที่พึงประสงค์ ผลจากการศึกษาจะเป็น
ประโยชน์ในการหาทางปรับปรุงพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ
เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามการ
รับรู้ของตนเอง และผู้บริหารสถานศึกษา เขตการศึกษา 12
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ
ตามการรับรู้ของตนเองและผู้บริหารสถานศึกษา เขตการศึกษา 12

สมมติฐานของการวิจัย

พฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามการรับรู้ของตนเอง
และผู้บริหารสถานศึกษา เขตการศึกษา 12 มีความแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษา
อำเภอ ตามการรับรู้ของตนเองและผู้บริหารสถานศึกษา เขตการศึกษา 12 ซึ่งประกอบด้วย
จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี และระยอง
2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากฎเกณฑ์ความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษา
อำเภอ ตามการรับรู้ของตนเองและผู้บริหารสถานศึกษา เขตการศึกษา 12 ตามทฤษฎีการบริหาร
ของ Jacob W. Getzels และ Egon G. Guba ขาดำแนกภาวะพฤติกรรมผู้นำออกเป็น 3 แบบ

คือ ผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก (Nomothetic leadership style) ผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (Ideographic leadership style) และผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก (Transactional leadership style)

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของมนุษย์ที่แสดงออกมาโดยสังเกตเห็นได้หรือสามารถใช้เครื่องมือวัดได้ ซึ่งเป็นผลจากการกระทำที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการในการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม ในความพยายามที่จะให้สัมฤทธิ์ผลตาม เป้าหมายในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

โดยแบบของผู้นำในการวิจัย พิจารณาออกมาใน 3 แบบคือ

1. ผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก (Nomothetic leadership style)

ผู้นำประเภทนี้ ยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของสถาบันเป็นหลัก จนบางครั้งผู้ปฏิบัติงานจะต้องเสียเวลาและความสุขส่วนตัวจนเกินไป เพื่อให้ทำงานสำเร็จ โดยที่ตนเองจะประสบกับความทุกข์ยากอย่างไรก็ไม่คำนึงถึง ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความท้อแท้ และขวัญในการทำงานไม่ดี งานก็อาจล้มเหลวได้

2. ผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก (Ideographic leadership style)

ผู้นำประเภทนี้จะปล่อยปลະละ เลยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและเป้าหมาย เพียงแต่จะทำให้บุคคลที่ทำงานด้วยสุขสบายและตามใจจนทำให้งานล้มเหลวได้ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะประพฤติอย่างไรก็ไม่ว่า เพราะเกรงใจและต้องการความเป็นมิตรอยู่เรื่อยไป โดยไม่คำนึงถึงผลเสียของงาน

3. ผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก (Transactional leadership style)

ผู้นำประเภทนี้ มองการประสานประโยชน์ของสถาบันและบุคลากรที่ทำงานเป็นหลัก โดยพยายามให้บุคลากรทำงานให้บรรลุเป้าหมายในเวลาเดียวกันก็จะให้สิ่งตอบแทนแก่บุคลากร ตามความเหมาะสมและยุติธรรม โดยบุคลากรเองก็มีความพอใจในการทำงานด้วย ประโยชน์จะเกิดขึ้นกับทั้งสถาบันและบุคลากรที่ทำงาน ผู้นำประเภทนี้นับว่าเป็นประเภทที่ดีอย่างยิ่ง

หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หมายถึง หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และหัวหน้าการประถมศึกษากิ่งอำเภอ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในอำเภอและกิ่งอำเภอ ของจังหวัดต่าง ๆ

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการซึ่งสมองตีความหรือแปลข้อความที่ได้จากการสัมผัสของร่างกายหรือประสาทสัมผัสต่าง ๆ กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสนั้น เป็นอย่างไร มีความหมายอย่างไร โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเอง เป็นเครื่องช่วยในการตีความหรือแปลความ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 12

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้จะให้ประโยชน์ ดังนี้

1. หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ได้ทราบถึงพฤติกรรมความเป็นผู้นำของคน ที่แสดงออกมาตามความคิดเห็นของคนและความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาว่า เป็นอย่างไร เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
2. เป็นข้อมูลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้หาวิธีการพัฒนาหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ให้มีความ เป็นผู้นำที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามการรับรู้ของตนเอง และผู้บริหารสถานศึกษา เขตการศึกษา 12 โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

กลุ่มตัวอย่างประชากร กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ จากหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในเขตการศึกษา 12 จำนวน 58 คน โดยการใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ได้หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร 48 คน

2. กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จากหัวหน้าสถานศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติของจังหวัดต่าง ในเขตการศึกษา 12 จำนวน 1,970 คน โดยการใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan ได้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร 322 คน รวมจำนวนตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม 370 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 2 ชุด ที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือ

ชุดที่ 1 สำหรับหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นคำถาม เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของคำถามที่ใช้เป็นแบบตรวจสอบ กำหนดให้เลือกตอบ (checklist)

ตอนที่ 2 เป็นคำถาม เกี่ยวกับพฤติกรรมความ เป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ แบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale)

ชุดที่ 2 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นคำถาม เกี่ยวกับสถานการณ์ส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของคำถามที่ใช้เป็นแบบตรวจสอบกำหนดให้เลือกตอบ (checklist)

ตอนที่ 2 เป็นคำถาม เกี่ยวกับพฤติกรรมความ เป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale)

การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความ เป็นผู้นำของผู้บริหารในองค์การต่าง ๆ แล้วสร้างแบบสอบถามขึ้น นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความตรงในด้านเนื้อหา ส่วนวน ภาษา แล้วมาปรับปรุง

แก้ไข นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ หากความเที่ยงของแบบสอบถาม เมื่อได้ปรับปรุง เป็นฉบับสมบูรณ์ จึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและผู้บริหารสถานศึกษาที่สุ่ม ตัวอย่างได้ทางไปรษณีย์ และขอความร่วมมือให้ตอบแบบสอบถามแล้วส่งคืนทางไปรษณีย์ เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนจะตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. ข้อมูลตอนที่ 2 เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ตามการรับรู้ของตนเองและผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. ข้อมูลตอนที่ 3 เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ทั้งตามการรับรู้ของตนเองและผู้บริหารสถานศึกษา นำมา เปรียบเทียบความคิดเห็น โดยทดสอบค่าที (t-test)

ลำดับขั้นในการเสนอรายงานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ลำดับขั้นตอนในการเสนองานวิจัยไว้ดังนี้

บทที่ 1 ประกอบด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นในการ เสนอรายงานการวิจัย

บทที่ 2 เสนอ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงความหมายของภาวะผู้นำ แบบและพฤติกรรมภาวะผู้นำและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

บทที่ 3 เสนอวิธีการวิจัยกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัยสมมติฐานของการวิจัย
กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิม เลขคณิต
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าการประถมศึกษา
อำเภอ ตามการรับรู้ของตนเองและผู้บริหารสถานศึกษา

บทที่ 5 เสนอสรุปผลการวิจัย การอภิปรายและข้อเสนอแนะ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้
ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ภาคผนวก ประกอบด้วย หนังสือ จดหมายขอความร่วมมือในการวิจัยแบบสอบถาม
เพื่อการวิจัยและประวัติการศึกษาของผู้วิจัย

